

Opetus – työelämän kehittämistä?

Sirkka Kolehmainen

HELSINGIN AMMATIKORKEAKOULU STADIAN JULKAISUJA

SARJA D: ARTIKKELIT 2

Sirkka Kolehmainen

Opetus – työelämän kehittämistä?
Kokemuksia laadun, hallinnon ja yrittäjyyden
opetuksesta Stadian kuntoutusalalla

Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja
Sarja D: Artikkelit 2
2005

Julkaisija Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia

ISBN 952-5158-37-3

ISSN 17960-0754

Sisällys

1	Johdanto.....	4
2	Fysioterapian palvelutoiminta.....	7
3	Kunto-Stadian laadun kehittäminen.....	11
4	Fysioterapiayritysten laadun kehittäminen Areena-hankkeessa.....	14
5	Yrittäjyyden kehittäminen	17
6	Kuntoutusalan työelämän kehittäminen – moniammatillisuuden haasteita	20
7	Mikä on kehittynyt?	22
8	Mitä jatkossa pitäisi kehittää?.....	23
	Lähteet.....	25

1 Johdanto

Ammattikorkeakoulujärjestelmän kehittäminen on ollut 1990-luvun merkittävin koulutuspoliittinen uudistus. Ammatillisen koulutuksen tavoitteeksi asetettiin työelämän asiantuntijatehtävissä tarpeellisen tiedon ja osaamisen tuottaminen sekä tutkintojen kansainvälinen rinnastettavuus. Korkea-asteen ei-yliopistollisina oppilaitoksina ammattikorkeakoulujen opetuksesta tuli tehdä tieteellis pohjaista, mutta käytännöllisesti suuntautunutta. Opetus tähtää asiantuntija-, suunnittelu-, kehittämis- ja osittain esimiestehtäviin sekä pyrkii vastaamaan niihin nykyistä korkeampiin kvalifikaatiovaatimuksiin, joita työvoimalta tulevaisuudessa edellytetään. Ammattikorkeakoulujen tuli vahvistaa yhteyksiään työelämään ja kehittää aktiivista rooliaan osana alueellista ja tarvittaessa valtakunnallista kehittämisstrategiaa. Tavoitteena oli kehittää elinkeinoja muuta työelämää sekä väestön hyvinvointia ja työllisyyttä. (Lehtisalo & Raivolla 1999: 152–3.)

Ammattikorkeakouluilla on uuden lain (Ammattikorkeakoululaki 351, 2003) mukaan koulutus- ja tutkimustehtävän lisäksi työelämää ja aluekehitystä tukeva kehitystehtävä. Ammattikorkeakoulut ovat muoutumassa tutkimus- ja kehittämisorientoituneiksi koulutusinstituutioiksi ja kehittymässä tätä kautta muiden korkeakoulujen, yliopistojen ja ympäröivän työelämän kanssa verkostoituneiksi, laajasti vaikuttaviksi työelämän kehittäjiksi ja asiantuntijoiksi.

Käytännössä ammattikorkeakoulut järjestävät ammatteihin valmistavaa, jatko-, lisä- ja täydennyskoulutusta, harjoittavat työelämäyhteistyötä harjoittelun, erilaisten projektien ja hankkeiden muodossa sekä aluevaikuttamista erilaisten hankkeiden ja verkostoitumisen kautta.

Ammattikoulutusjärjestelmä on tuonut opettajille monenlaisia muutostarpeita (Peltokallio 2000, Heikkinen 2001, Pohjonen 2001, Jokinen 2002, Tiilikkala 2004). Aikaisemmin ammatillisessa koulutuksessa keskityttiin kisälli-oppipoikatyyllisesti ammattitaidon siirtämiseen uusille alaa opiskeleville. Opettajien työehdoissa opetusvelvollisuus koostui teoria- ja laboratorio-opetuksesta sekä käytännön työn ohjauksesta. Teoreettista opetusta lukukausittain sai opettaa vain 200 tuntia, koska haluttiin turvata käytännölliseen opetukseen ohjausresurssija. Opettajien osallistuminen käytännön harjoittelun ohjaamiseen mahdollisti välittömän kehittämismahdollisuuden työelämässä.

Nykyisin opettajan työnkuvana pitäisi olla hyvin moninaiset kehittämisalueet: opetus, teoreettisen pohjan luonti, oppimisvalmiuksien

kehittäminen, opiskelijoiden itsetunnon ja -arvostuksen sekä opetuksen kehittäminen. Lisäksi tarvitaan yhteistyötä oppilaitoksen sisällä sekä työelämän ja alueellisten vaikuttajien kanssa kumppanuussuhteiden rakentamista. Elinikäisen oppimisen palvelut, projekteihin ja hankkeisiin osallistuminen, julkaisutoiminta, mainonta, markkinointi ja PR-työ kuuluvat myös tehtäviin. (Peltokallio 2000, Heikkinen 2001, Pohjonen 2001, Jokinen 2002, Tiilikkala 2004). Opettajat noudattavat valtaosaltaan kokonaistyöaika, ja siinä opetuksen osuus on noin puolet eli 800 tuntia lukuvuodessa. Talokohtaisilla työnjaollisilla toimilla tämä jakautuu teoreettiseen ja käytännölliseen opetukseen. Stadian sosiaali- ja terveystieteiden alalla harjoitteluun resursoidaan 1 h/opiskelija/viikko. Kuntoutusalalla harjoittelun ohjaus on organisoitu lukukausittaisten työelämäyhteistyöpäivien järjestämiseen sekä yhdysopettajien kautta tapahtuvaksi välittömäksi ohjaukseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa 1–2 kerran käyntiä työpaikalla harjoittelujakson aikana. Aika menee pitkälti opiskelijan näyttöjen ohjauksessa ja arvioinnissa.

Fysioterapian palvelutoiminnassa loimme pohjan vuosina 1996–2000 yhteistyölle alueen työpaikkojen, kolmannen sektorin järjestöjen, julkisten ja yksityisten palvelulaitosten kanssa. Harjoittelujaksolla opiskelijat olivat mukana vastaamassa monenlaisiin ympäröivän työelämän palvelutarpeisiin. Lisäksi he toimivat koulutus- ja kehittämisprojekteissa. Harjoittellessaan opetussuunnitelman mukaisia fysioterapiataitoja opiskelija kehitti valmiuksia oman osaamisensa markkinoinnissa, tuoteistamisessa, palvelun räätälöimisessä erilaisiin asiakastarpeisiin. Samalla he vahvistivat verkostoyhteistyötä, koulutus- ja projektiosaamista sekä yhteistyötaitojaan erilaisissa palvelutarpeissa ja -tilanteissa.

Fysioterapian koulutusohjelmassa olemme vuodesta 2000 lähtien palvelutoimintakokemuksen siivittämänä systemaattisesti rakentaneet Stadian kuntoutusalalle työelämäyhteistyömuotoja, joiden kautta täytämme lainsäädännön velvoitteet. Kokemuksen kautta olemme sisäistäneet työelämän kehittämisen niin, että myös opiskelija on työelämän kehittäjä. Opiskellessaan uusia työelämävalmiuksia hän orientoituu opiskeluunsa kehittämislähtöisesti. Soveltamistehtävissä opiskelija löytää työelämää kehittävän funktion, toimii yhteistyössä ja antaa tehtävänsä lopputuloksen työpaikan kehittämiseen.

Keväällä 2000 käynnistimme laadunkehittämisprojektin KuntoStadian kehittämiseksi. Työn alkusysäys lähti fysioterapian opiskelijan kehittämistehtävästä, jossa hän vertaili Lahden ammattikorkeakoulun Optiimi -palvelutoimintayksikön laatua Helsingin ammattikorkeakoulussa toteutettuun palvelutoimintaan. Lahdessa toiminta oli käynnistetty laatuyrityksen näkökulmasta ja keskeiset toiminnan laatuun liittyvät tekijät olivat hyvin hallinnassa. Helsingissä laatu työ oli käynnistymässä vasta koko Stadian tasolla. (Kakko 2000.)

Syksyllä 2000 ja keväällä 2001 fysioterapian koulutusohjelmassa laadun hallinta ja laadun arviointimenetelmät sekä hallinnon ja johtajuuden oppikursseilla koottiin Kunto-Stadian laatukäsikirja, ja laatutyötä on jatkettu tästä lähtien joka lukukausi. Stadian sosiaali- ja terveysalalla oli käynnistynyt 2001 laaja hankekokonaisuus, APU, myöhemmin AREENA, minkä tarkoituksena oli luoda toimivat ja vastavuoroiset suhteet työelämän kanssa ja lisätä opiskelijoiden mahdollisuuksia osallistua työelämän kehittämistyöhön. Syksyllä 2002 Areena-hankkeen yhteydessä käynnistettiin fysioterapiayrittäjien kanssa laadunkehittämissyhteistyö sekä laadun että hallinnon opetuksissa.

Kokemuksen rohkaisemana työelämäyhteistyötä on laajennettu kuntoutusalueella apuvälinetekniikan, jalkaterapian ja toimintaterapian alueilla.

Yrittäjyyden kehittämiseksi suunnittelimme kuntoutusalalle kolmen opintoviikon yrittäjyysopinnot. Niissä olemme käynnistäneet yhteistyön Helsingin elinkeinopalveluun ja sen alaisiin Nuorten yrityspaajaan (NYP), Itä-Helsingin yrityspisteeseen (IHYP) sekä Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yrityshautomoon. Itä-Helsingin yrityspisteen kanssa yhteistyössä toteutimme Itä-Helsingin kuntoutusalan yrittäjille kyselyn (Vaitinen & Ripatti 2004), ja sen perusteella lähdimme suunnittelemaan verkostoyhteistyötä.

Jatkossa kuvaan näitä toteuttamisen muotoja laadun, hallinnon ja yrittäjyyden opetuksessa ja arvioin näitä opetuksen toteuttamismuotoja työelämän kehittämisen näkökulmasta. Työni on opettajan kokemuksen perustuvaa toteutuneiden töiden ja niiden dokumenttien tarkastelua ja pohdintaa.

2 Fysioterapian palvelutoiminta

Fysioterapian palvelutoiminnan kehittäminen käynnistettiin Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksessa keväällä 1995. Sain tehtäväkseni kesällä 1996 jatkaa fysioterapeuttista palvelutoimintaa siten, että toteutus ajoituisi syyskuun lopusta marraskuun loppuun, yhteensä kahdeksan viikkoa. Oman harjoittelun organisointi oli välttämätöntä, koska viidennen lukukauden opiskelijoiden hengitys- ja sydänsairauksien fysioterapian harjoittelujaksolle ei saatu suuren opiskelijamäärän vuoksi tarpeeksi paikkoja. Fysioterapian palvelutoiminnalla tarkoitettiin fysioterapiaosaston toimintana organisoitua ja toteutettua palvelutoimintaa, missä opettajien ja opiskelijoiden asiantuntemusta tarjotaan ja annetaan osaston ulkopuoliseen käyttöön joko maksua tai muuta vaihdannallista korvausta vastaan. Fysioterapian palvelutoiminta oli osa Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksen palvelutoimintaa ja siten myös osa kuntoutusalan palvelutoimintaa Helsingin väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa.

Oppilaitos oli tuolloin osa Helsingin väliaikaista ammattikorkeakoulua, ja siihen otettiin ensimmäiset ammattikorkeakouluopiskelijat syksyllä 1996. Ammattikorkeakoulun toimintaa ohjaavina strategisina päämäärinä olivat asiantuntijuus, asiakas- ja työelämälähtöisyys, yrittäjäyys, tutkimuksellisuus ja kulttuurisuus. Oppimisen keskeiset periaatteet olivat konstruktivisuus, työelämälähtöisyys, itseohjautuvuus, reflektiivisyys, laaja-alaisuus ja tutkimuksellisuus. Oppilaitoksessa työryhmä oli työstänyt palvelutoimintojen tavoitteita, ja niitä muokattiin tulevan ammattikorkeakoulun henkeen sopiviksi. Erityisesti haluttiin satsata yrittäjäyteen tukemalla sisäistä yrittäjäyttä, itseohjautuvuutta ja yksilön kasvupyrkimyksiä. Palvelujen toteuttamiseen osallistui 18 viidennen lukukauden nuorisosaasteen fysioterapian opiskelijaa, ja viisi opettajaa oli ohjaustoiminnassa vaihtelevin resurssein.

Palvelutoimintaa haluttiin systemaattisesti arvioida toiminnan jatkokehittämiseksi, ja siksi arvioinnin välineiksi kehiteltiin useita mittareita. Palvelutoimintaa kehittävän työryhmän tuottamien tavoitteiden pohjalta laadittiin mittari, jolla arvioitiin tavoitteiden toteutumista. Mittarina käytettiin Q-projektin laatuyrityksen tunnusmerkkien itsearviointilomaketta (Holma 1995: 37). Opiskelijat antoivat kirjallista palautetta teemoitetulla kyselylomakkeella sekä itsearvioinnit jaksosta ennen harjoittelua ja sen lopussa. Opiskelijat käynnistyivät työhön hahmottamalla vahvuutensa ja nostamalla kehitystavoitteensa jaksolle. Tältä pohjalta syntyi työnjako ja vastuualueiden hahmotus. Minätietoisuuden kehittymisen välineinä käytettiin elämänkaaripiirrosta, verkostopiirrosta,

”fiilis-kurvaa” menneestä opiskeluajasta ja jokaisesta harjoitteluviikosta. Jakson puolivälissä opiskelijoiden kanssa käytiin yksilöllinen kehityskeskustelu ja saman jakson lopussa käytännön työnäytteen palautteen yhteydessä. Loppupalaute oli yhteinen koko ryhmälle.

Opiskelijat olivat tyytyväisiä palvelutoiminnan tavoitteiden toteutumiseen. Erityiseksi ansioksi palvelutoiminnassa koettiin itseohjautuvuuden lisääntyminen, yritys- ja markkinointitaitojen lisääntyminen ja yhteistyöprojektien käynnistyminen työelämän kanssa. Oman oppimisen arvioinneissa koettiin suunnittelu- ja organisaatiokykyjen, yhteistyötaitojen ja laaja-alaisten ammattivalmiuksien lisääntyneen. Palvelutoiminnan laatumittarilla arvioiden opiskelijat kokivat toiminnassa tärkeimmiksi parannettaviksi asioiksi kirjallisten vastuu-, tehtävä- ja valtarakenteiden hahmottamisen sekä palvelujen laatukriteerien kehittämisen. Palvelun laadun kokonaisuudessaan opiskelijat kokivat mittarin keskiarvo-pistemäärän (39 pistettä/maksimi 80) mukaan heikokoksi. Tunneilmastoa mittavien fiiliskäyrien perusteella voitiin havaita, että jakson käynnistyminen kesti pitkään, ja se näkyi matalina tunnearvioina. Toiminnan painotus oli jakson loppupuolella, jolloin myös tunneilmasto kohosi. Mielekäs toiminta näytti vaikuttavan positiivisina tunnearvioina. Asiakkaat antoivat palvelutoiminnasta erittäin hyvää tai hyvää palautetta. Heidän tyytyväisyytensä heijastui varmasti opiskelijoihin ja lisäsi heidän positiivisia arvioitaan.

Harjoittelukokeilun aikana opiskelijat hoitivat yksilöasiakkaita sekä ryhmiä. Kaikkiaan yhteistyötä tehtiin kymmenen ulkopuolisen tahon kanssa. Näistä kolmen tahon kanssa organisoitiin laajempi yhteistyöprojekti. Opiskelijoiden opinnäytteitä syntyi yksi ja laajempia kehittämisprojektiraportteja oli kaksi. Yhteistyökumppaneista kolme oli suuria yrityksiä, kaksi kolmannen sektorin järjestöä ja yksi ammattijärjestö, kaksi julkisen palvelujärjestelmän laitosta sekä kaksi seurakuntaa. Palvelutoiminnan tulo kahdeksan viikon jaksolta oli 17 680 markkaa ja opiskelijoiden ohjausvastuupalkkioista säästöä tuli 29 760 markkaa. Kliiniseen ohjaukseen viiden opettajan toteuttamana kului 390 tuntia, mikä rahaksi muutettuna oli noin 78 390 markkaa.

Tämä selvitys osoitti, että oppilaitoksen oma palvelutoiminta on opiskelijoiden ja asiakkaiden kokemana hyvä ja monipuolinen vaihtoehto toteuttaa käytännön harjoittelua. Erityisen merkityksellinen palvelutoiminta on yrittäjyystaitojen kehittämisessä, mihin se antaa käytännöllisen oppimisareenan. Rahallisella satsauksella, toimintaympäristön laadun parantamisella sekä innovatiivisella toiminnalla voidaan oppilaitokseen ajan kanssa kehittää omaleimaisia ja kilpailukykyisiä palvelutuotteita. Oppilaitoksemme moniammatillisen osaamisen saaminen palvelutoimintaan nousi tulevaisuuden haasteeksi. (Kolehmainen 1997.)

Positiivisista kokemuksista johtuen palvelutoimintaa haluttiin jatkaa lukukausittain. Jatkossa kokeiltiin erisuuruisten ryhmien ja eri harjoitteluvaiheiden opiskelijoiden harjoittelua. Lukukausittain toimintaviikkoja oli 8–17 ja opiskelijoita 8–31.

Asiakasmäärät vaihtelivat lukukausittain ja liikuntaryhmien määrä vaihteli 53:sta 221:een. Keväällä 1999 opiskelijat ohjasivat 13 ryhmää viikossa. Asiakaskunta alkoi muotoutua länsihelsinkiläisiin sekä julkisen palvelujärjestelmän ulkopuolelle pudonneisiin syrjäytymisvaarassa oleviin, vielä kuntoutumismotivoituneisiin henkilöihin sekä erityistä palvelutarpeen räätälöintiä ja huomiointia kaipaaviin asiakkaisiin. Erittäin allasharjoittelun suosio lisääntyi joka lukukausi, esim. Helsingin psoriasisyhdistyksellä oli parhaimmillaan kolme allasryhmää viikossa.

Palvelutoiminnan kautta toteutettiin pienimuotoisia palveluprojekteja kaikkiaan 32 pääkaupunkiseudun yhteistyötahon kanssa. Näistä 13 oli julkisen sektorin, 8 yksityisen, 7 kolmannen sektorin, 3 seurakuntien organisaatioita sekä yksi ammattiliitto. Projekteissa parannettiin työpaikkojen ergonomiaa, käynnistettiin kuntosalitoimintaa, järjestettiin erilaisia työhyvinvointia edistäviä toimintoja: kuntotestejä, virkistyspäiviä, kursseja ja koulutuksia sekä oltiin asiantuntemuksella apuna esim. erityiskoulun arjessa jne.

Helsingin kaupungin työterveyskeskuksen ja Tekstiilipalvelun kanssa toteutettiin monialainen työterveysprojekti vuosina 1997–1998. Aluevaikuttamisen näkökulmasta palvelutoiminta lunasti paikkansa pääkaupunkiseudun palvelujärjestelmässä ja toimi innovatiivisena terveyden, kuntoutuksen ja liikkumisen asiantuntijana.

Toiminnan tulot vaihtelivat runsaasti johtuen aukioloajoista sekä opiskelijamäärästä. Vähiten tuloa kertyi keväällä 1997, koska vain kahdeksan opiskelijaa oli mukana toiminnassa. Parhain tulos, 76 765 markkaa saatiin syksyllä 1999 18 opiskelijan 11 viikon harjoittelujaksolta.

Koska palvelutoiminnan tulo ei pystynyt kattamaan ohjaukseen kulunutta resurssia, eikä toimintaan voitu resursoida hallinnollista ja kehittämisresurssia, ei toiminta laadullisesti päässyt kehittymään. Kevään 2000 säästötalkoiden yhteydessä hyvin toiminut kolmen opettajan ohjaustiimi hajosi liikunnan lehtorin muihin tehtäviin siirtämisen seurauksena. Fysioterapian käytännöllisen opetuksen palvelutoimintaa oli jouduttu toteuttamaan niukoin resursein opetustyön ohessa syksystä 1995 alkaen ja säästöpäätösten vuoksi toiminta jouduttiin lopettamaan keväällä 2000.

Fysioterapiapalvelutoiminnan historia oli innostunutta kamppailua byrokratian tuulimyllyä vastaan. Toiminta kehittyi alkuselvityksen tuoman kannustavan palautteen siivittämänä. Opiskelijoiden ja asiakkaiden palaute ei kuitenkaan saanut ammattikorkeakoulun hallintoa

lämpiämään toiminnalle. Rahallisen tuoton niukkuus ohjausresurssin määrään nähden osoitti toiminnan taloudellisen kannattamattomuuden. Tähän vedoten kehittämistoiminnalle ei löytynyt tukea ja projektirahoitusmahdollisuudet toiminnan tukemiseksi evättiin. Opetuksen ohessa tapahtuva kehittämistyö oli raskasta, mutta antoisaa.

Vastoinkäymisistä huolimatta into kehittää palvelutoimintaa säilyi.

Lopettamispäätös oli näin jälkeenpäin tarkastellen tärkeä, koska se herätti johdon, ja aikaisemman vastustelun sijasta alkoi toiminnan jatkamiselle löytyä mahdollisuuksia. Pienen hengähdystauon aikana ehti arvioida mennyttä, kehittää puuttuvaa osaamista ja sai suunnattua palvelutoiminnan kehittämisen uuteen moniammatilliseen suuntaan.

3 Kunto-Stadian laadun kehittäminen

Helsingin ammattikorkeakoulun, Stadian kuntoutusalojen (apuvälinetekniikan, jalkaterapian, fysioterapian, osteopatian ja toimintaterapian) käytännöllisen opetuksen oman palveluyksikön kehittäminen lähti liikkeelle fysioterapian käytännöllisen opetuksen palvelutoiminnan lopettamisen jälkeen. Toteutunutta palvelutoimintaa arvioitiin vertaisarvioinnin (benchmarking) avulla vertaamalla Lahden ammattikorkeakoulun Optiimi -palveluyksikön ja Stadian fysioterapian palvelutoimintoja (Kakko 2000). Arviointi osoitti, että laatutyön puute oli ollut yksi keskeisimmistä Stadian fysioterapiapalvelujen palvelutoimintojen puutteista.

Vertaisarvioinnista saadun palautteen perusteella aloitettiin Kunto-Stadian (palvelutoiminta vuodesta 2001) laadun kehittämistyö, ja nyt siinä olivat mukana myös opiskelijat. Laadunkehittämistehtävä yhdistettiin laatutyön ja hallinnon opetuksen yhteyteen kehittämishankkeeksi. Tämä edellytti tutustumista laatutyötä käsittelevään teoreettiseen taustaan ja erilaisiin laatujärjestelmiin (Holma 1995: 37; Lempinen & Harri-Lehtonen 2000; Tervonen 2001; Åhlberg 1997; The EFQM Excellence Model -kriteeristö 1999).

Laatujärjestelmäksi valittiin PIENET-laatujärjestelmä (Holma & Outilinen & Haverinen 1997) muun muassa sen vuoksi, että se kattaa hyvin käytännön toiminnan Kunto-Stadiassa ja on laajasti käytössä fysioterapia-alalla. Lisäksi se on Suomen ja Euroopan laatupalkintokriteeristöjen mukainen laatujärjestelmä.

Työn tavoitteeksi täsmennettiin laatukäsikirjan tuottaminen palvelutoiminnan ryhdyttämiseksi sekä laatujärjestelmän kehittäminen käytännön toimintaa tukevaksi. Laadun kehittämistyön aloittivat fysioterapian opiskelijat ja myöhemmin kehittämistyöhön ovat osallistuneet myös jalkaterapian, apuvälinetekniikan ja toimintaterapian opiskelijat. Tavoitteena oli tuottaa laatukäsikirja ja jatkossa päivittää ja laajentaa sitä lukukausittain. Opiskelijoiden ohjaukseen osallistuivat lisäksi Kunto-Stadian toiminnasta vastaavat henkilöt ja kehittämistiimi, jossa ovat edustettuina kaikkien kuntoutusalan koulutusohjelmien lehtorit.

Aluksi opiskelijat johdateltiin laadun kehittämisen käsitteistöön, menetelmiin ja tietolähteisiin. Tämän jälkeen he jakautuivat muutama opiskelijan tiimeihin. Kehittämistehtävän täsmennyksen jälkeen tiimit työskentelivät ohjattuina tehtävänsä parissa käyttäen tukimateriaalina Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen Laatu fysioterapia- ja kuntoutustoimintaan cd-rom-itseopiskelumateriaalia (Lempinen & Harri-Lehtonen 2000). Ohjauksena käytettiin tiimiohjaustilanteita ja sähköpostia. Työt esitettiin yhteisessä seminaarissa oppikurssin lopuksi

ja ne koottiin kansioihin digitaalisina Kunto-Stadian sisäiseen verkkoon uusien töiden pohjaksi. Palvelukansiot sijaitsevat asiakkaiden odotustiloissa, jotta asiakkaat voivat tutustua toimintaan ja palvelutarjontaan.

Laadunkehittämisprojekti jaettiin PIENET-laaturjestelmää soveltaen viiteen laadunkehittämisalueeseen:

1. Asiakslähtöisyys
2. Palvelutuotannon suunnittelu, johon kuuluu laadunhallinnan lisäksi yleinen toiminnan hallinnollinen kehittäminen, Kunto-Stadian johtaminen, palvelut ja prosessit
3. Dokumentointi ja tilastointi
4. Markkinointi ja yhteistyö
5. Palautteen hankkiminen ja arviointi (Holma & Outinen & Haverinen 1997).

Varsinaisen laatukäsikirjan kokoaminen aloitettiin syksyllä 2001 ja keväällä 2002 kaikkien opiskelijoiden osallistuessa laatutalkoisiin. Syksyllä työtä teki 26 fysioterapiaopiskelijaa. Ryhmä tuotti yhteensä kahdeksan kehittämistehtävää. Keväällä 2002 laatutyön tekemiseen osallistui kaikkiaan 64 opiskelijaa fysio- ja jalkaterapian koulutusohjelmista. Hallinnon ja johtajuuden opetus toteutui osin yhdessä, mutta kehittämistehtävät toteutuivat alakohtaisina. Kunto-Stadian jalkapisteeseen koottiin oma laatukansio. Töitä tehtiin yhteensä 24 kappaletta. Syksystä 2002 lähtien laatutyötä ovat tehneet Kunto-Stadian kehittämisestä kiinnostuneet opiskelijat.

Laatutyö on vaikuttanut merkittävästi Kunto-Stadian toimintaan. Sen toiminnan perusteet ovat selkiytyneet ja Kunto-Stadiasta on muotoutunut kuntoutusala yhdistävä ja kehittävä käytännöllinen oppimisareena, jossa tavoitteena on kehittää Helsingin metropolialueen julkisia ja yksityisiä kuntoutuspalveluita. Laadunkehittämistyötä laajennettiin syksyllä 2002 fysioterapia-alan pienyrityksiin osana Areenahanketta (Kolehmainen 2004).

Työssä oli mukana 105 opiskelijaa, joista kukin teki noin puolen opintoviikon työpanoksen eli 20 tuntia. Yhteensä laatutyö työtunteina vei noin 2100 tuntia eli yhden ihmisen yli vuoden työpanoksen verran. Kunto-Stadian henkilöstöresursoinnilla näin mittavan työn tekeminen ei olisi mitenkään onnistunut.

Opiskelijat ovat olleet tyytyväisiä, että he ovat päässeet tutustumaan PIENET kohti laatua -järjestelmään ja laadun kehittämistyöhön. Kunto-Stadiassa harjoitteleville opiskelijoille laatukäsikirja ja sen osana tuotettu perehdyttämiskansio ovat auttaneet kokonaistoimintaan orientoitumisessa. Opiskelijat, jotka ovat harjoitelleet Kunto-Stadiassa, ovat olleet muita motivoituneimpia kehittämään sen laatua.

Kunto-Stadian asiakkaiden odotukset ja kehittämisehdotukset ovat tulleet käyttöön asiakaspalautteiden kautta, ja palvelukansion välityksellä tieto palveluista on levinnyt.

Laatutyö palvelee jatkossa Kunto-Stadiaa hallinnollisena välineenä, suuntaa Kunto-Stadian kehittämistoimintaa, toimii tutkimus- ja kehittämistöiden lähteenä sekä opiskelijoiden, henkilökunnan ja vierailijoiden perehtymisvälineenä (Kolehmainen 2004: 50–51).

4 Fysioterapiayritysten laadun kehittäminen Areena-hankkeessa

Kunto-Stadian kehittäminen yritys yhteistyössä -hanke oli osa työelämän kehittämisareenahanketta (ns. AREENA-hanke) ja jatkoa vuonna 2001 toteutuneelle hankkeelle, APU-ammattikorkeakoulupedagogiikka-puntariin. Hankkeen tarkoituksena oli tukea kunkin koulutusohjelman osahankkeen toteutumista. Tämä tapahtui sekä yhteisten seminaarien että koulutusohjelmakohtaisten hanketapaamisten avulla. Kaikkien osahankkeiden yhteisenä tavoitteena oli luoda toimivat ja vastavuoroiset suhteet työelämään ja lisätä opiskelijoiden mahdollisuuksia osallistua työelämän kehittämiseen.

Kunto-Stadian kehittäminen yritys yhteistyössä -hankkeen tavoitteena oli kehittää Kunto-Stadiasta lähiseudun fysioterapiayritysten kanssa Areenaa, jossa vahvistetaan yrittäjyyttä, lisätään osaamista ja laatua, kehitetään innovaatioita ja samalla kehitetään harjoittelua opiskelijoiden työllistymistä edistävästi.

Kunto-Stadiasta on tarkoitus kehittää kansainvälisesti arvostettu monialaisin kuntoutusalan osaamiskeskus. Visioon pyritään kuntoutusalan opetusta ja elinikäistä oppimista kehittämällä, tutkimus- ja kehittämistoiminnalla sekä aluekehittämisellä. Yrittäjyysyhteistyön avulla kehitetään toimintaa kaikilla em. alueilla. Kunto-Stadia on nähty alusta alkaen yrittäjyyden käytännöllisenä oppimispaikkana. Siellä opiskelija joutuu markkinoimaan palveluja, palvelemaan asiakkaita, kehittämään palveluja, laskuttamaan asiakkaita annetusta hoidosta, kirjaamaan ja tilaustoimaan annetut hoidot ja huolehtimaan koko toimintaympäristön siisteydestä ja viihtyisyydestä sekä oman oppimisensa etenemisestä. Verkostomaista yhteistyötä kuntoutusalan yrittäjien kanssa ei ollut vielä kokeilta Kunto-Stadiassa, siksi haluttiin lähetä hankkeeseen.

Yrittäjyyskasvatuksen tulisi olla itseohjautuvaa ja vapaata, toiminnallista ja ongelmakekseistä, yhteistoiminnallista ja tiimityötä suosivaa, luovaa, riskinottoa suosivaa sekä vastuun ottamiseen ja kantamiseen harjaannuttavaa. Yrittäjyyskasvatuksen tulisi suosia yhteistyötä yritysten ja koko työelämän kanssa, jolloin toimintamuotoina voi olla esim. yrityskäynnit, simulaatiot, kummiyritystoiminta, projektit, harjoittelu, esihautomo ja yrityshautomo. (Lavonen 1997: 28–39; Leinonen & Partanen & Palviainen 2002; Leskinen 1999; Lähdeniemi & Piironen 1998; Paajanen 2001; Remes 2003; Saurio & Gadd 2002; Saurio 2003; Schaper 2000; Toivola 1998: 30–50; Ylikerälä 2001.) Fysioterapia-

yrittäjien kanssa tapahtuvan yhteistyön avulla ajatteltiin edistettävän näistä monia toimintoja.

Projektiin osallistui vetäjän lisäksi Kunto-Stadian toiminnasta vastaavat, fysioterapian yliopettajat sekä tutkintovastaava. Opiskelijoita projektiin osallistui seuraavasti: syksyllä 2001 osallistui kaksi opiskelijaa aloittamiskyselyn suunnitteluun. Samaan aikaan haimme laatutyöprojektin koordinoinnista tietotaitoa, kun tuotimme Kunto-Stadian palveluyksikön laatu-käsikirjan lukuvuonna 2001–2002. Varsinainen projektiryhmä oli silloinen tutor-ryhmäni. Ryhmä osallistui projektiin syksystä 2002 kevääseen 2003. Keväällä 2003 projektiin osallistui lisäksi yksi aikuisopiskelija. Aktiivisina kumppaneina hankkeessa oli seitsemän fysioterapia-alan yritystä pääkaupunkiseudulta. Kaikkiaan oltiin yhteydessä 15 yritykseen.

Keväällä 2001 projekti käynnistyi yhteisten koulutusten ja suunnittelun puitteissa. Syksyllä 2001 tutustuimme lähdeaineistoon ja rajasimme projektin aihealueen sekä käynnistimme opiskelijoiden kanssa yritysyhteistyön suunnittelun. Keväällä 2002 tehtiin 13 yrittäjälle kysely yhteistyöhalukkuudesta Stadian kanssa. Kyselyihin vastasi seitsemän yritystä. Näistä kaksi yritystä oli ammatinharjoittajaa, joten heitä ei otettu hankkeeseen. Kaikki valitut viisi yritystä olivat halukkaita laatu-yhteistyöhön. Myöhemmin hankkeeseen mukaan tuli vielä kolme yritystä.

Syksyllä 2002 pidettiin verkostopalaveria yrittäjille kehittämishankkeiden toteuttamiseksi, ohjaamiseksi ja töiden esittelemiseksi. Alku- ja loppupalaverit kuvanauhoitettiin. Keväällä 2003 yhteistyötä jatkettiin yrityksissä hallinnon ja johtajuuden oppikursseilla ja valinnaisen hallinto, johtajuus ja yrittäjyyskurssin kehittämistehtävinä, yhteisten palaverien pitämällä sekä koulutuksellisen yhteistyön käynnistämällä. Joulukuussa 2003 pidettiin yritysyhteistyön arviointipalaveri. Projektiraportti valmistui alkukeväästä 2004 ja toiminta jatkui löytyneen mallin mukaan.

Yrittäjille tehdyn kyselyn pohjalta löytyivät motivoituneet yritysyhteistyökumppanit. Yhteistyö yrittäjien kanssa käynnistyi oppikursseiden puitteissa: yrittäjät ohjasivat opiskelijoiden laatu-töitä yrityksissään (yhteensä 11 työtä), osallistuivat opetukseen (2 yrittäjää) ja seminaareihin (4 yrittäjää). Yrittäjät saivat opiskelijoiden laadunkehittämistehtävät paperi- ja digitaaliversioina liitettäväksi omaan laatu-yhteistyöhönsä. Vastineeksi yrittäjät toteuttivat kaksi ja puoli päivää koulutusta valmistuvalle fysioterapeutti-ryhmälle.

Hanke on tuonut fysioterapeuttikoulutukseen yrittäjyyttä ja työ-elämäyhteistyötä. Oppikursseiden toteutuksessa on edetty kohti hankkeistettua opetusta ja työelämää kehittävästä aluekehittämisestä. Kurssien opiskelumuodot ovat monipuolistuneet verkkomateriaalien hyödyntämiseen, yritysvierailuihin, kehitystehtävien yhdessä tekemiseen ja moniäänisiin seminaareihin, joissa työelämä on läsnä. Kurseista on alettu

suunnitella kuntoutusalalle yhteistä ”Johtolatu”-oppimisalustaa tietoverkkoon. Osittain opetusta on toteutettu moniammatillisissa ryhmissä. Kuntoutusalan yrittäjyyden valinnaiset opinnot käynnistyivät syksyllä 2003, ja niiden toteutukseen alettiin hakea yhteistyömuotoja TE-keskusten, Laurean ja Helian ammattikorkeakoulujen kanssa.

Opiskelijat kokivat yrittäjien osallistumisen seminaareihin ja heiltä saadun annin erittäin positiiviseksi sekä koko opetusjakson erittäin hyväksi (keskiarvo 3,8). Yrittäjät olivat kokonaisuutena töihin hyvin tyytyväisiä. Pilotointiin oltiin niin tyytyväisiä, että toimintaa päätettiin jatkaa lukukausittain.

Ammattikorkeakoulun opettajalle hanke on tuonut mahdollisuuden muuntua luokkahuoneopettajasta työelämän kehittäjäksi, muutosagentiksi ja verkostokoordinoijaksi. Hanke on avannut mahdollisuuden hyödyntää opiskelijoita työelämän kehittäjinä. Samalla se on mahdollistanut opetussuunnitelman oppiaineitten integraation ja opiskelijan yksilöllisemmän tuen sekä moniammatillisuuden kehittämisen, hyvien kehittämis- ja yhteistyökumppaneiden löytämisen ja oman yrittäjyyden valloilleen pääsemisen. Opettajana on tullut havainneeksi yrittäjyyden vastaisten asenteiden olemassaolon ja omat rajoitteensa toimijana byrokrattisen päätöksentekojärjestelmän rattaissa. (Kolehmainen 2004.)

5 Yrittäjyyden kehittäminen

Stadian kuntoutusalalla on pyritty kehittämään yhteistä yrittäjyysopetusta, mikä konkretisoituu omassa palveluyksikössä, Kunto-Stadiassa. Yhteistyötä alueellisiin toimijoihin ja verkostoitumista on kehitetty systemaattisesti. Stadiassa yrittäjyyden kehittämistä vaikeuttavina tekijöinä ovat kaupan ja hallinnon alojen koulutusten puuttuminen sekä erityisesti sosiaali- ja terveysalalla opetushenkilöstön sote-alan yrittäjyyskokemuksen vähäisyys. Kuntoutusalalla yrittäjyys on tutumpaa, ja osassa koulutusohjelmia (osteopatia, jalkaterapia) yrittäjyys on ainut keino työllistyä.

Laadun ja hallinnon kehittämistehtävissä on painotettu pk-yritysten kehittämistä sekä oman orastavan yritysideoiden kehittämistä ja sille puitteiden rakentamista. Viimeisten kahden vuoden aikana työelämän kehittämistehtäviä on valmistunut yhteensä 43. Näistä 13 on yksityisiin yrityksiin tehtyjä, 12 oman alkavan yritystoiminnan kehittämiseksi, 17 Kunto-Stadian laadunkehittämistöitä sekä yksi työ liikuntaseuraan.

Fysioterapiayritysten kanssa tekemämme yhteistyö herätti halun laajentaa toimintaa koskemaan koko kuntoutusalan yrittäjyyttä. Olen laajentanut jo opetustani jalkaterapiaan, apuvälinetekniikkaan ja toimintaterapiaan. Aloitimme keväällä 2003 monialaisena tiiminä suunnitella kuntoutusalan yrittäjyysopintoja (3 ov) vapaavalintaisiin opintoihin, ja syksyllä 2003 ne toteutuivat ensimmäistä kertaa. Opiskelijapalautte oli niin positiivista, että opetustarjontaa haluttiin jatkaa lukukausittain. Opiskelijapalautteessa haluttiin, että kunkin kuntoutusalan ammatin yrittäjiä voisi olla kummiyrittäjinä mukana opiskeluprosessissa.

Tästä innostuneena haimme ammattikorkeakoulun sisäisessä haussa opetusministeriön rahoitusta t & k -hankkeellemme voidaksemme kehittää kuntoutusalan yrittäjyyttä hyvinvointiklusterina kuntoutusalan yrittäjien, Helsingin kaupungin, kolmannen sektorin, Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yritysautomon, Uudenmaan TE-keskuksen sekä NYP:n (Nuorten yrittäjyysprojekti) kanssa. Myös laatutyötä oli tarkoitus jatkaa tässä yhteistyökuviossa. Syksyllä 2003 käynnistimme yhteistyön myös Helsingin elinkeinopalvelun alaisten pääkaupunkiseudun yritysautomoitteiden ja Stadian välillä verkostokoontumisten muodossa. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadialla ei ole omaa yritysautomotoimintaa, eikä pääkaupunkiseudulle ole suunniteltu enää lisättävänkään sitä nykyisen kattavan ja eri aloja palvelevan verkon vuoksi. Stadialla on monta toisistaan poikkeavaa koulutusala: sosiaali- ja terveysala, kulttuuri- ja palvelu sekä tekniikan ja liikenteen ala. Tästä johtuen on luontevaa, että Stadialla on yhteys useaan helsinkiläiseen yritysautomoon. Yhteisten palaverin tarkoituksena on selvittää

yrytyshautomoverkoston tarjoamia mahdollisuuksia Stadian opiskelijoille ja alumneille sekä sopia yhteistyömahdollisuuksista Stadian ja eri hautomoiden välillä.

Jatkona Areena-hankkeelle aloitimme Laurean ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa hyvinvointipalvelujen Hyve-verkon laajentamisen koskien Helsingin kaupunkia. Tämä oli tarkoitus liittää laajempaan Stadia-yrku -hankkeeseen, jossa oli tarkoitus kehittää senioreille kustannustehokkaita kuntoutuspalveluja osana Helsingin hyvinvointipalveluja. Hanke suunniteltiin toteutuvaksi ammattikorkeakoulujen, julkisen, yksityisen, kolmannen sektorin ja TE-keskusten verkostoyhteistyönä. Näille tutkimushankkeille emme saaneet rahoitusta, joten kehittämisinto hieman laantui.

Keväällä 2004 koottiin sosiaali- ja terveysalalta monialainen tiimi suunnittelemaan keväällä 2005 alkavia yrittäjyyden erikoisopintoja. Erikoistumisopinnoissa on tarkoitus kehittää osallistujien yritys- ja palveluosaamista monialaiseksi, verkostoituneeksi toiminnaksi. Työryhmään osallistuivat yrittäjyyden ja markkinoinnin opettajat sekä lehtori hoitotyöstä, sosiaalialalta sekä kuntoutusalalta. Olin tässä tiimissä kuntoutusalan edustajana ja tiimivastaavana. Tuotimme erikoistumisopintojen opetussuunnitelman ja saimme sille Stadian johtokunnan vahvistuksen. Hakijoita keväällä alkaviin erikoistumisopintoihin ei kuitenkaan ilmaantunut tarpeeksi. Keväällä 2005 toteutimme tiimissä markkinoinnin opettajan ja tiedottajan kanssa suoramarkkinointia hyvinvointialan yrityksille ja palveluntuottajille rekrytoidaksemme opiskelijoita keväällä 2006 alkaviin opintoihin.

Yrittäjyyttä edistävien kehittämishankkeiden vetäminen Stadian kaltaisessa oppilaitoksessa näyttää onnistuvan pienimuotoisesti, mutta suurempien monitoimijaisten hankkeiden käynnistymisen esteitä on useita. Helsingin kaupungin taloudellisen tilanteen heijastuminen Stadian talouteen lisää kaiken toiminnan priorisointipainetta. Siksi kokeilevia, rajoja ylittäviä ja verkostoituvia yhteistyömuotoja on vaikea saada läpi. Kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian (Engeström 1987, Leontjev 1977, Vygotsky 1978) näkökulmasta tarkasteltuna näyttää siltä, että oppilaitosyhteisöjen sisäiset säännöt (esim. opetusvelvollisuussäännöt tai opetuksen määrittäminen ainoaksi ”oikeaksi työksi”), välineet (esim. keskustelukäytännöt tai opetussuunnitelmaratkaisut) ja työnjako (byrokraattinen hallintojärjestelmä, pitkän hyväksymistien vaatimat ratkaisut sekä hallinto ja kehittämissyksikön eriytyminen) eivät tue riittävästi opettajien mahdollisuuksia tutkimus- ja kehitystyöhön. Oppilaitosyhteisöt ovat ennen kaikkea opiskelijoiden opettamiseen suuntautuvia opetusyhteisöjä eivät vielä niinkään opetus- ja ammattikäytäntöjen tutkimiseen ja kehittämiseen tähtääviä yhteisöjä.

Helsingin ammattikorkeakoulun nykyisen strategian mukaan koulutuksen lisäksi ydintehtäväalueitamme ovat elinikäinen oppiminen, tutkimus- ja kehitystoiminta sekä aluekehittäminen. Näiden kaikkien strategisten kehittämisaalueiden tulisi näkyä myös operatiivisessa toiminnassa. Herää kysymyksiä: Onko strategia jalkautettu riittävän hyvin? Mikä on johdon vastuu? Mikä on jokaisen työntekijän vastuu? Kokemuksesta tiedän, että lehtorina työelämää kehittävän toiminnan eteenpäin vieminen opetustyön ohella niukoilla resursseilla on hankalaa ja uuvuttavaa, joskin opettavaista ja antoisaa. Henkilöstön resursoinnissa tulisi huomioida kaikkien strategioiden kehittäminen. Helsingin ammattikorkeakoulu sai opetusministeriön tavoite- ja tulosneuvotteluissa kritiikkiä aluekehittämisen vähäisyydestä. Tämä ihmetyttää, koska jo näin yhden opettajan kokemuksesta olemme toimineet hyvin laajalla sektorilla metropolialueen kehittämiseksi.

Onko kyse kuitenkin enemmän tiedotusongelmasta?

Projektien julkaisutoiminnan kukin opettaja on hoitanut työvelvollisuutensa puitteissa. Kaikelta muulta kehittämiseltä tähän ei kuitenkaan liikene resurssia, joten julkaiseminen on ollut Stadiassa kovin niukkaa. Omat vähäiset julkaisuni olen tehnyt uhraamalla aikaa perheeltäni nipistämällä omasta vapaa-ajastani. Tällainen malli ei pitkällä tähtäyksellä ole kuitenkaan hyvä. Työelämäyhteistyöhön ja hankkeisiin on resursoitava myös julkaisuun ja tiedottamiseen käytettävä aika.

Stadiassa on kehitetty sisäistä verkkopalvelua projektina ja syksystä 2005 ollaan käyttöön ottamassa Projektori-ohjelmistoa, mikä toimii jatkossa ideavaiheesta lähtien erilaisten projektien ja hankkeiden verkkoalustana. Tässä voivat hankkeissa mukana olevat opettajat ja työelämäkumppanit toimia yhteistyössä, esitellä osaamistaan ja verkostoitua uusiin kumppanuuksiin.

Ulkopuolisten rahoituslähteiden löytäminen yrittäjyyttä kehittäville alueellisille kehittämishankkeille tulee jatkossa olemaankin suuri haaste, koska sen turvin koulutusohjelmien lehtoreilla on mahdollisuus syvällisen ammatillisen osaamisensa pohjalta olla mukana työelämää kehittämissä projekteissa ja siirtää projekteissa syntynyt osaaminen koulutukseen.

6 Kuntoutusalan työelämän kehittäminen – moniammatillisuuden haasteita

Sosiaali- ja terveysalan eriytyneet ammattikäytännöt ja koulutusaikainen vähäinen moniammatillinen toiminta on suuri kehittämishaaste. Sosiaali- ja terveysalalla on yhteisten perusopintojen (soteku) yhteydessä kehitetty monialaista opetusta ammattiopintojensa alussa oleville. Kuntoutusalalla on yhteiset perusopinnot asiakaslähtöisyydestä, kuntoutuksen suunnittelusta ja monialaisesta kuntoutustoiminnasta. Asiakaslähtöisyys on ajoittunut aivan opintojen alkuun, kuntoutussuunnittelu puoleen väliin opintoja ja monialaisuus projektitoimintana ammattiopintojen loppupuolelle. Syksystä 2005 käyttöön otetuissa opetussuunnitelmissa soteku-opinnot eivät toteudu enää entisenlaisina, vaan sisällöt on liitetty osin kuntoutuksen yhteisiin opintoihin ja toteutus myöhempään kohtaan opintoja. Kaikille yhteiseksi on suunniteltu opintokokonaisuus käytäntöläheisen tutkimus- ja kehitystyön perusta, menetelmät ja hyödyntäminen (yhteensä 9 op), projekti- ja hanketoimintaa edistäviä opintoja sekä yrittäjyyden ja yritystoiminnan (3 op) opintoja. Näiden kautta halutaan kehittää kaikkien sosiaali- ja terveysalalla opiskelevien valmiuksia yrittäjyyteen ja monialaiseen verkostoituneeseen projektitoimintaan. Opintoja on tarkoitus järjestää yhteistyössä ja monialaisissa ryhmissä. Kuntoutusalalla laadun ja hallinnon opetus on laajentunut myös muihin kuntoutusalan koulutusohjelmiin ja sitä kautta myös muiden kuin fysioterapialan työpaikkojen kehittämiseen. Opetuksen kautta muihin kuntoutusaloihin tutustuminen on syventynyt ja on löytynyt yhteisiä kehittämisalueita. Kehittämistehtävissä ei ole päästy vielä paljoakaan monialaisina ryhminä työstettyihin toteutuksiin. Näyttää siltä, että panostuksestamme huolimatta yhdessä tekemisen ja monialaisuuden kulttuuri ei kuitenkaan ole sisäistynyt.

Oppikurssin aikana eri koulutusohjelmien muu opetus ja oppinäytteiden tekeminen etenevät erillisinä kokonaisuuksina, ja tämä rajoittaa yhteistyömahdollisuuksia. Erityisesti tämä on näkynyt Tukholmandun kiinteistössä opiskelevien toimintaterapian ja Vanhan Viertotien kiinteistössä opiskelevien muiden kuntoutusalan opiskelijoiden välillä. Kuntoutusalalla onkin haaveena saada kaikki viisi kuntoutusalan koulutusohjelmaa samaan kiinteistöön, Vanhalle Viertotielle, jossa sijaitsee myös Kunto-Stadia. Samassa kiinteistössä yhteistyölle on paremmat edellytykset ja siirtymiseen kuluva aikaa voidaan hyödyntää tehokkaammin.

Opinnäytetyöt tehdään nykyisin työelämäyhteistyössä, mutta monialaisia töitä on vielä vähän. Tulevaisuudessa haasteena onkin kehittää opiskelijoille uusien opetussuunnitelmien mukaisesti päällekkäisyyksiä karsivia, toisiinsa nivoutuvia, monialaisia ja aluekehittämistä palvelevia oppimiskokemuksia.

7 Mikä on kehittynyt?

Kulkemani yhdeksän vuoden kehittämismatkan aikana työkäytäntöni ja opetukseni ovat muuttuneet olennaisesti. Tietotekniikan ottaminen mukaan päivittäisen arjen jäsentämiseen ja kaikkeen opetukseeni on ollut pitkälinen oppimisprosessi. Enää en mielelläni käytä kalvoja ja paperikopioita, koska PowerPoint-esitykset, verkkomateriaali ja jaetut kansiot siirtävät näkemykseni tehokkaammin. Pysin löytämään kaikkeen opetukseeni kehittämisen näkökulman ja samalla tuen opiskelijoissa kehittäjän työtettä. Työelämä on olennaisena osana kehittämistyössä mukana. Omalla toiminnallani voin tukea ja kehittää työelämän valmiuksia vastata tulevaisuuden haasteisiin. Projektini ja hankeyhteistyö ovat kehittäneet yhteistyövalmiuksiani ja hankalienkin vaiheiden läpi selviytyminen on karaissut.

Työelämä on näiden vuosien aikana myös kehittynyt. Paineet ovat suuremmat. Oma ammattiosaaminen ei enää riitä, vaan pitää olla tietoteknistä, laatu- ja yritysosaamista. Pitää pystyä monialaiseen verkostoituneeseen yhteistyöhön, navigoida projekteissa ja haalia rahoituksia kehittämiselle.

Yhteistyökäytänteet ovat monipuolistuneet koulun ja työelämän välillä. Ennen yhteistyöareenoina olivat lähinnä täydennyskoulutus ja käytännön harjoittelu. Nykyään näiden lisäksi työelämän edustajat ovat neuvottelukunnissa työstämässä ja hyväksymässä opetus suunnitelmia, samoin erilaiset kehittämisprojektit ja tutkimushankkeet muodostavat yhteistyökentän. Työelämä on mukana myös mentoroinnissa ja julkaisu-toiminnassa sekä opetuksen erilaisissa toteutusmuodoissa.

Onko yrittäjyys kehittynyt? Fysioterapia-alalla yrittäjyys on lisääntynyt huomasti. Nykyisin jo noin 85 prosenttia ammattikunnasta työskentelee yrittäjinä tai yritysten palveluksessa. Helsingin ammattikorkeakoulusta valmistuneet työllistyvät muuhun maahan verrattuna selvästi paremmin. Suomen yrittäjien tilastojen mukaan ammattikorkeakouluista yrittäjiksi siirtyneiden määrä on kuitenkin selvästi laskenut opistotason yli 20 prosentista noin 4 prosenttiin. Euroopan unionin (Euroopan yhteisöjen komissio 2003), Suomen hallituksen (Valtioneuvoston kanslia 2003) ja opetusministeriön (Opetusministeriö 2004) linjausten mukaan koulutusjärjestelmän tehtävänä on omalta osaltaan edistää yrittäjyyden syntymistä Suomeen. Tavoite on tärkeä, koska tulevan kymmenen vuoden aikana 60 000 pienyrittäjää siirtyy eläkkeelle, ja heidän myötänsä noin 200 000 työpaikkaa voi hävitä. Eläköityvässä Suomessa hyvinvointivaltion perusrakenteet ovat vaarassa, ellei työllisten määrään saada muutosta. Tässä on haastetta kaikille ammattikorkeakouluille.

8 Mitä jatkossa pitäisi kehittää?

Syksyllä 2005 käyttöön otetussa uudessa opetussuunnitelmassa hallinnon ja laadun opetus on vähentynyt 3 opintopisteeseen (op). Aikaisemmin se oli 3 opintoviikkoa (ov), ja nykyinen vastaa 2 opintoviikkoa. Sen sijaan yrittäjyyden opetus on koko sosiaali- ja terveystieteiden lisäaineeseen. Aikaisemmin oli koulutusohjelmia, joissa yrittäjyyttä ei ollut lainkaan. Nyt kaikille pakollisia ovat 3 op:n yrittäjyysopinnot ja lisäksi 9 op:n projekti- ja kehittämissaaminen, minkä puitteissa on tarkoitus toteuttaa työelämän kehittämishankkeita ja omaksua tietotaito- ja taitotaidot. Fysioterapian koulutusohjelmassa on yrittäjyyttä loppuvaiheessa opintoja 3 op (2 ov, aikaisemmin oli vain 1 ov). Nyt suunnitteilla olevat opetussuunnitelmat antanevat entistä paremmat mahdollisuudet vastata työelämän kehittämishaasteisiin.

Tärkeää on saada opetukseen työelämälähtöiset toteutusmuodot. Kuntoutusalojen koulutusohjelmista valmistuneet työllistyvät yrityksiin ja yrittäjiksi. Siksi on erittäin tärkeää, että jo koulutuksen aikana ollaan tekemisissä mahdollisimman paljon yritysten kanssa. Yrittäjyysasenteen kehittämisessä voivat yrittäjät olla tärkeitä mentoreita.

Verkostoituneessa moniäänisessä dialogissa, avoimien ja mielekkäiden kehittämissuhteiden sekä pitkäjänteisellä yhteistyöllä ammattikorkeakoulun ja ympäröivän työelämän kanssa voidaan rakentaa kestävä kehitys. Opettajatoimintani kautta olen voinut hiljaisesti puurtamalla vaikuttaa oman ammattialueeni työkäytänteiden kehittämiseen. Pienistä, määrätietoisesti etenevistä puroista voi jossain vaiheessa yhtyä laajasti virtaavia jokia, järviä, meriä. Usein näiden hiljalleen etenevien pikkupurojen tielle tulee kulkuesteitä, mutta jos laskusuunta on oikea, niin aina perille päästään.

Erittäin tärkeää Stadiassa olisi nyt organisaation uudistumisvaiheessa satsata vision ja strategian jalkauttamiseen kaikkeen operatiiviseen toimintaan. Koulutusohjelmat pyrkivät oman ammattialueensa kehittämiseen. Se on tärkeää, koska kaikilla aloilla ei Suomessa ole vielä yliopistollista jatkokoulutusta. Mikään ammatti ei kuitenkaan toimi yksin tyhjiössä, vaan yhdessä muiden ammattilaisten kanssa, etenkin sosiaali- ja terveydenhuollossa. Siksi onkin tärkeää sallia alakohtaiset kehittämiset, mutta myös lisätä laajempia monialaisia kehittämishankkeita. Näitten suuntaamisessa strategioiden ja kärkihankkeiden alueille on vielä kehittämistä.

Suomen valtioneuvoston ja ministeriöiden linjaukset huomioiden sekä ylläpitäjän eli Helsingin kaupungin linjausten kanssa yhdensuuntaisesti toimien ja samaa hyvää tavoitellen voimme nostaa pääkaupunkiseudun Suomen ykkösalueeksi. Tämä edellyttää myös yhä tiiviimpää

yhteistyötä Helsingin yliopiston ja alueen muiden ammattikorkeakoulujen ja oppilaitosten välillä. Pääkaupunkiseudun hyvinvointiklusterin kehittäminen strategisesti ohjatuksi toimintakentäksi, missä kukin pieni puro tietää suuntansa, on vielä matkaa kuljettavaksi.

Lähteet

- Ammattikorkeakoululaki 351: 2003.
- Engeström, Y. 1987: Learning by expanding: an activity-theoretical approach to developmental research. Helsinki: Orienta-konsultit.
- Euroopan yhteisöjen komissio. 2003: Vihreä kirja. Yrittäjyys Euroopassa. KOM (21.1.2003) 27, lopullinen. Bryssel.
- Heikkinen, H. 2001: Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tulemisen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajakoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Jyväskylän studies in education, psychology and social research 175. Jyväskylän yliopisto.
- Holma, T.(toim.) 1995: Laatu hallintaan, kokemuksia ja kehittämishankkeita fysiatrian alalta. Suomen kuntaliitto. Helsinki. 37.
- Holma, T. & Outinen, M. & Haverinen, R. 1997: Pienet – kohti laatujärjestelmää. Sosiaali- ja terveydenhuollon pienten työyksiköiden ja yksin toimivien ammattihenkilöiden laadunhallinnan keinot. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.
- Jokinen, J. 2002: Aikuisopettajan identiteetti. Yksinäisestä sankariopettajasta tiimiytyneeseen yrittäjään? Acta Universitatis Tamperensis 898. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Kakko, S. 2000: Benchmarking Lahden ja Helsingin ammattikorkeakoulujen fysioterapia-klinikkojen palvelutoiminnasta. Johtajuus ja hallinto fysioterapiassa -oppikurssin tehtävä. Helsingin ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan toimiala, Fysioterapian koulutusohjelma. Helsinki.
- Kolehmainen, S. 1997: Fysioterapiapalvelutoiminnan kehittäminen osana Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksen palvelutoimintoja. Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitos, Helsingin va. ammattikorkeakoulu.
- Kolehmainen, S. 2004: Fysioterapiayrittäjien kanssa laatu kehittymään. Areena-hankkeen osaraportti. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Sosiaali- ja terveysala.
- Kolehmainen, S. 2004: Opiskelijat mukana Kunto-Stadian laadun kehittämisessä. Fysioterapia 51 (4). 50–51.

- Lavonen, J. 1997: Luova ongelmanratkaisu: uutta sisältöä ja innostavia työtapoja yrittäjyyskasvatukseen. Teoksessa Yrittäjyyskasvatus peruskoulussa – sytykkeitä uudistavaan kouluun. Taloudellinen tiedotustoimisto. Helsinki: Vientipaino Oy. 28–39.
- Lehtisalo, L. & Raivola, R. 1999: Koulutus- ja koulutuspolitiikka 2000-luvulle. Juva: WSOY – Kirjapainoyksikkö.
- Leinonen, N. & Partanen, T. & Palviainen, P. 2002: Tiimiakatemia – Tositarina tekemällä oppivasta yhteisöstä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lempinen, K. & Harri-Lehtonen, O. (toim.) 2000 : Laatu fysioterapia- ja kuntoutustoimintaan! CD-rom. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku.
- Leontjev, A. N. 1977: Toiminta, tietoisuus, persoonallisuus. Helsinki: Kansankulttuuri Oy.
- Leskinen, P-L. 1999: Yrittäjällä on koko elämä kiinni yrityksessä. Opiskelijoiden yrittäjyyskäsitteet ja niiden muutokset yrittäjyysprojektin aikana. Vaasan yliopisto. No. 71. Liiketaloustiede 27. Johtaminen ja organisaatiot. Vaasa.
- Lähdeniemi, M. & Piironen, H. 1998: Projektit ja yrityskiihdyttämö ammattikorkeakoulussa. Valokaari.
- Opetusministeriö. 2004: Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. Opetusministeriön julkaisuja 18. Helsinki.
- Paajanen, P. 2001: Yrittäjyyskasvattaja. Ammattikorkeakoulun hallinnon ja kaupan alan opettajien näkemykset itsestään ja työstään yrittäjyyskasvattajana. Jyväskylä Studies in Business and Economics. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Peltokallio, L. 2000: Nyt olisi pysähtymisen paikka. fysioterapian opettajien työhön liittyviä kokemuksia terveystieteiden ammatillisissa koulutuksissa. Väitöskirja. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä.
- Pohjonen, P. 2001: Työssäoppiminen tarkasteluna ammatillisen aikuiskoulutuksen ja työelämän näkökulmasta. Acta Universitatis Tamperensis 844. Tampereen yliopisto.
- Remes, L. 2003: Yrittäjyyskasvatus vaatii sille ominaiset opetusjärjestelyt. Jyväskylä studies in Education, Psychology and Social Research, 213. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Saurio, S. & Gadd, A. 2002: Suomalaisen yrityshautomotoiminnan kolmas aalto 2002–2007. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 9. Helsinki.

- Saurio, S. 2003: Yrittäjyyden edistäminen ja yrityshautomotoiminta ammattikorkeakouluympäristössä. Satakunnan ammattikorkeakoulu. A, Tutkimukset 1/2003. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Kehitys Oy. Pori.
- Schaper, M. 2000: Delivering Entrepreneurship Education Across Borders, Across Cultures. Paper presented at the 45th ICSB World Conference. 7.–10.6. 2000. Australia.
- Tervonen, A. 2001: Laadun kehittäminen suomalaisissa yrityksissä. Väitöskirja. Acta universitatis Lappeenrantaensis 113. Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu. Digipaino. Lappeenranta.
- The EFQM Excellence Model -kriteeristö. 1999: Suomen laatukeskus. Helsinki.
- Tiilikkala, L. 2004: Mestarista tutoriksi. Suomalaisen opettajuuden ammatillinen muutos ja jatkuvuus. Jyväskylä Studies in education, psychology and social research 236. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Toivola, T. 1998: Koulun ja yritysten yhteistyömahdollisuudet. Teoksessa Luukkanen O., Toivola T. (toim.): Yrittäjyyskasvatus – mitä se voi olla? Esimerkkejä yrittäjäkasvatuksen toteutuksesta eri kouluasteilla. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutti. Kokkola. 30–50.
- Vaittinen, M-L. & Ripatti, M. 2004: Itähelsinkiläisten kuntoutusalan yritysten kartoitus. Itä-Helsingin yrityspiste. Helsingin kaupunki, Talous- ja suunnittelukeskus, elinkeinopalvelu. Helsinki.
- Valtioneuvoston kanslia. 2003: Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003. Eduskunta. Helsinki.
- Vygotsky, L. S. 1978: Mind in society: The psychology of higher mental functions. Harvard University Press. Cambridge.
- Ylikerälä, J. 2001: Yrityshautomo ammattikorkeakoulun yrittäjäkoulutuksessa. Helsingin kauppakorkeakoulu. Markkinoinnin laitos. Yrittäjyys ja pienyrityksen johtaminen, lisensiaattitutkimus. Helsinki.
- Åhlberg, M. 1997: Jatkuva laadunparantaminen korkeatasoisena oppimisena. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 68, Joensuun yliopisto. Joensuun yliopistopaino. Joensuu.